

Kierownik USC jako organ rejestracji stanu cywilnego. Uwagi na tle art. 1 § 2 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego

dr hab. Anna Tunia,
prof. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II,
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji

1. Wprowadzenie

Zawarcie małżeństwa w trybie art. 1 § 2 k.r.o. wiąże się z wypełnieniem określonych zadań nakładanych przez ustawodawcę polskiego na podmioty zajmujące się administracją stanu cywilnego. W świetle obowiązujących regulacji prawnych podmiotem realizującym zadania z zakresu administracji stanu cywilnego jest kierownik USC lub jego zastępca. Ponadto w określonych sytuacjach zadania odnoszące się do administracji stanu cywilnego wykonywać mogą inne podmioty, uprawnione do tego na mocy wyraźnego upoważnienia ustawowego. W przypadku małżeństw zawieranych w trybie art. 1 § 2 k.r.o. w realizacji zadań z zakresu administracji stanu cywilnego partycypują podmioty wyznaniowe należące do prawnie uznanych związków wyznaniowych w państwie, które zagwarantowały sobie prawo do procedowania małżeństw w trybie art. 1 § 2 k.r.o. w umowie międzynarodowej lub w ustawie. Wykonanie, bądź niewykonanie lub nienależyte wykonanie zadań powierzonych w tym obszarze przez ustawodawcę polskiego podmiotom wyznaniowym, determinuje zakres i sposób realizacji zadań podejmowanych przez kierownika USC w związku wpisem małżeństwa zawieranego na podstawie art. 1 § 2 k.r.o. do rejestru stanu cywilnego.

2. Pytania do opinii

- 1). Jaka jest pozycja prawna kierownika USC w strukturze samorządu terytorialnego?
- 2). Jaki jest zakres zadań kierownika USC wykonywanych w związku z rejestracją małżeństwa zawartego na podstawie art. 1 § 2 k.r.o.?

- 3). Co stanowi podstawę rejestracji przez kierownika USC małżeństwa zawartego na podstawie art. 1 § 2 k.r.o. w rejestrze stanu cywilnego – w sytuacji zwyczajnej oraz nadzwyczajnej?
- 4). Czy kierownik USC może „sanować” skutki uchybień wynikających z niewykonania lub nienależytego wykonania ciężących na podmiotach wyznaniowych obowiązków związanych z procedowaniem przy zawieraniu małżeństwa w trybie art. 1 § 2 k.r.o.?

5. Treść opinii

1). Reżim prawny dotyczący statusu prawnego kierownika USC jako organu administracji stanu cywilnego

W obecnym stanie prawnym sytuacja prawna kierownika USC normowana jest kilkoma aktami prawnymi o charakterze ustawowym. Przede wszystkim są to przepisy ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego¹, ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy², a także ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym³ oraz ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych⁴.

Kierownik USC jest organem administracji publicznej osadzonym w strukturze samorządu terytorialnego, któremu ustawodawca polski przyznaje kompetencje w zakresie reje-

1 Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2224 – dalej: p.a.s.c.

2 Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 682 – dalej: k.r.o.

3 Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 994 – dalej: u.s.g.

4 Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1260 – dalej: u.p.s.

stracji stanu cywilnego⁵. Zgodnie z ustawą – P.a.s.c. rejestracja stanu cywilnego jest wykonywana przez gminy w urzędach stanu cywilnego jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej. Gmina – w myśl ustawy o samorządzie gminnym – jest społecznością lokalną na danym terytorium wyposażoną w ustrój samorządowy (art. 1 ust. 2 u.s.g.). Stanowi ona podstawową jednostkę podziału terytorialnego państwa⁶. Do zakresu jej kompetencji należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów (art. 6 ust. 1 u.s.g.). Ustawy mogą jednak nakładać na gminę obowiązek wykonywania zadań zleconych z zakresu administracji rządowej (art. 8 ust. 1 u.s.g.). Takimi zadaniami obcymi (zleconymi) są zadania dotyczące administracji stanu cywilnego, które zlecone zostały gminie na mocy ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organami gminy a organami administracji rządowej i zmianie niektórych ustaw⁷.

Gmina stanowi okręg rejestracji stanu cywilnego (art. 6 ust. 1 p.a.s.c.), jest więc jednostką organizacyjną gminy. Niekiedy jednak ustawodawca przewiduje możliwość zmiany okręgu rejestracji stanu cywilnego poprzez ustalenie właściwości urzędu stanu cywilnego dla więcej niż jednego okręgu rejestracji stanu cywilnego lub ustalenie właściwości kilku urzędów stanu cywilnego w jednym okręgu rejestracji stanu cywilnego (art. 7 ust. 1 p.a.s.c.)⁸.

Na czele okręgu rejestracji stanu cywilnego stoi kierownik USC. Pozycja prawna tego podmiotu zależna jest jednak od tego, czy kierownik USC wykonuje jednocześnie funkcję organu wykonawczego gminy, czy jest jedynie pracownikiem zatrudnionym przez wójta (burmistrza lub prezydenta miasta) na stanowisku kierownika USC. Z mocy samego prawa kierownikiem USC jest wójt (burmistrz lub prezydent miasta) (art. 6 ust. 3 p.a.s.c.). Podmiot ten w określonych warunkach zatrudnia lub może zatrudnić na stanowisku kierownika USC inną osobę. Obligatoryjność lub fakultatywność zatrudnienia innej osoby na stanowisku kierownika USC uwarunkowana jest liczebnością mieszkańców danego okręgu rejestracji stanu cywilnego. W okręgach liczących poniżej 50 000 mieszkańców wójt (burmistrz lub prezydent miasta) zatrudnia za-

stępując kierownika USC oraz może zatrudnić inną osobę na stanowisku kierownika USC, natomiast w okręgach liczących powyżej 50 000 mieszkańców wójt (burmistrz lub prezydent miasta) obowiązany jest zatrudnić inną osobę na stanowisku kierownika USC i może zatrudnić zastępcę lub zastępców kierownika USC (art. 6 ust. 4 i 5 p.a.s.c.)⁹. Możliwość zatrudnienia na stanowisku kierownika USC innej osoby uzasadniona jest racją zapewnienia ciągłości rejestracji stanu cywilnego. Zdarzenia, jakie podlegają wpisowi do rejestru stanu cywilnego, mają bowiem charakter losowy i wymagają obecności w urzędzie stanu cywilnego uprawnionego do ich dokumentowania podmiotu¹⁰.

W sytuacji, gdy wójt (burmistrz lub prezydent miasta) pełni jednocześnie funkcję kierownika USC w jego osobie skupia się tzw. „konstrukcja prawna unii personalnej – piastuna dwóch urzędów”¹¹, tj. urzędu gminy oraz urzędu stanu cywilnego. W takim wypadku do kierownika USC bezpośrednio odnoszą się przepisy ustawy o pracownikach samorządowych regulujące tryb objęcia i utraty urzędu wójta (burmistrza, prezydenta miasta)¹². Nabycie lub utrata tego urzędu skutkuje nabyciem lub utratą statusu kierownika USC. W konsekwencji powyższego kierownik USC należy do grupy pracowników samorządowych. Pozostaje on bowiem w stosunku pracy z jednostką samorządu terytorialnego, niezależnie od sposobu objęcia swego urzędu (tj. w drodze wyboru lub zatrudnienia).

Kierownik USC jest kierownikiem komórki organizacyjnej gminy (miasta), jaką jest urząd stanu cywilnego. Organ ten stanowi wyodrębnioną w strukturze urzędu gminy (miasta) jednostkę organizacyjną, której zadaniem jest obsługa techniczna i osobowa kierownika USC w celu zapewnienia sprawnego wykonywania nałożonych na niego zadań. Urząd stanu cywilnego nie jest więc samodzielnym urzędem kierownika USC, ale strukturalnie wyodrębnionym fragmentem urzędu gminy (miasta). Miejsce urzędu stanu cywilnego w strukturze organizacyjnej urzędu gminy uzależnione jest od istniejących w gminie rozwiązań strukturalnych. Organ może być usytuowany w budynku (lokalu) urzędu gminy lub poza nim jako samodzielny referat (wydział). Miejsce urzędu stanu cywilnego

5 Podobnie: P. Kasprzyk, *Rozważania o pozycji kierownika urzędu stanu cywilnego i jego zastępcy w przededniu wprowadzenia nowej ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego*, „Metryka” 2014, nr 2, s. 106.

6 Ustawa z 22 marca 1990 r. o terenowych organach administracji rządowej ogólnej wprowadzająca przekształcenia ustrojowe w Polsce (Dz.U. Nr 21, poz. 123).

7 Dz.U. Nr 34, poz. 198 ze zm.

8 Kompetencje w zakresie zmiany okręgu rejestracji stanu cywilnego posiada minister właściwy do spraw wewnętrznych, który na wniosek wojewody zmienia okręg rejestracji stanu cywilnego w drodze rozporządzenia.

9 Zob. M. Gurdek, *Okręg urzędu stanu cywilnego a okręg rejestracji stanu cywilnego w kontekście obowiązku zatrudnienia innej osoby na stanowisku kierownika USC*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2015, nr 15, s. 115-126.

10 Zob. A. Tunia, *Duchowny jako podmiot administrujący w sprawach z zakresu administracji stanu cywilnego*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2018, t. 21, s. 12; I. Basior, A. Czajkowska, D. Sorbian, *Prawo o aktach stanu cywilnego z komentarzem. Przepisy wykonawcze i związkowe oraz wzory dokumentów*, red. A. Czajkowska, Wyd. Lex a Wolters Kluwer biznes, Warszawa 2015, s. 37-38.

11 Zob. A. Szadok-Bratuń, *Procedura zawierania małżeństwa „konkordatowego” w kontekście polskiego prawa administracyjnego*, Seria e-monografie, Wyd. UW, Wrocław 2013, s. 395.

12 Zob. A. Szadok-Bratuń, *Procedura zawierania*, s. 389.

w strukturze urzędu gminy (miasta) wyznacza jego regulamin organizacyjny, zaś strukturę wewnętrzną oraz zasady i zakres przedmiotowy działania urzędu stanu cywilnego określa regulamin organizacyjny danego urzędu stanu cywilnego¹³.

Kierownik USC jako organ rejestracji stanu cywilnego podlega nadzorowi sprawowanemu przez właściwego miejscowo wojewodę. Wojewoda jest też organem odwoławczym od decyzji administracyjnych z zakresu rejestracji stanu cywilnego wydawanych przez kierownika USC na podstawie ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego, kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz innych przepisów związkowych¹⁴. Wykonywane przez kierownika USC zadania z zakresu rejestracji stanu cywilnego podlegają zatem dwutorowej weryfikacji realizowanej przez wojewodę. Decyzje kierownika USC podlegają też weryfikacji sądowej sprawowanej przez sądy rejonowe właściwe ze względu na siedzibę kierownika USC.

2). Zadania kierownika USC podejmowane w związku z rejestracją małżeństwa zawieranego na podstawie art. 1 § 2 k.r.o.

Podstawowym zadaniem kierownika USC (oraz zastępcy kierownika USC) jest dokonywanie czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego (art. 9 ust. 1 p.a.s.c.). Pojęcie „rejestracja stanu cywilnego” nie ma wprawdzie swej legalnej definicji, przyjąć jednak można, że polega ona na wykonywaniu określonych czynności prawnych i faktycznych, których celem jest dokonanie wpisu w rejestrze stanu cywilnego w formie aktu stanu cywilnego, tj. aktu urodzenia, małżeństwa lub zgonu. Rejestracja stanu cywilnego sprowadza się zatem do dokumentowania zdarzeń, które mają wpływ na stan cywilny osoby, jak też dokumentowania zmian, które występują po sporządzeniu aktu urodzenia, małżeństwa lub zgonu, a które mają wpływ na jego treść oraz stan cywilny osoby, której dany akt dotyczy, a także dokonywania innych czynności prawnych i materialno-technicznych mających wpływ na stan cywilny osoby¹⁵. Czynności w zakresie rejestracji stanu cywilnego wykonywane są przez kierownika USC lub zastępcę kierownika USC, który posiada uprawnienia i wykonuje obowiązki kierownika USC (art. 9 ust. 2 p.a.s.c.)¹⁶.

Realizacja zadań odnoszących się do rejestracji stanu cywilnego implikuje konieczność podejmowania przez kierownika USC (lub jego zastępcę) szeregu czynności odnoszących się do stanu cywilnego osób fizycznych, do których należy m.in.: sporządzanie aktów stanu cywilnego, sporządzanie adnotacji, przypisów i wzmianek dodatkowych, przyjmowanie różnego rodzaju oświadczeń od stron postępowania mającego na celu rejestrację stanu cywilnego (np. o wstąpieniu w związek małżeński, o wyborze nazwiska, o uznaniu dziecka), wydawanie zaświadczeń (np. o stanie cywilnym, o zdolności prawnej do zawarcia małżeństwa za granicą), wydawanie decyzji administracyjnych mających wpływ na stan cywilny osoby (np. o zmianie imienia i nazwiska, o ustaleniu pisowni imion i nazwisk, o odmowie sporządzenia aktu stanu cywilnego), jak też wykonywanie innych czynności niemających wpływu na stan cywilny osoby, lecz mających znaczenie dla treści aktów stanu cywilnego, w tym dokonywanie transkrypcji aktów stanu cywilnego¹⁷.

Gdy idzie o zadania kierownika USC wykonywane w związku z rejestracją małżeństwa zawieranego w trybie art. 1 § 2 kr.o. obejmują one zespół czynności, które podejmowane są już w fazie poprzedzającej zawarcie małżeństwa (tzw. czynności przedwstępne)¹⁸, a następnie po złożeniu przez strony oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński wobec uprawnionego podmiotu wyznaniowego (duchownego) przy zawieraniu małżeństwa podlegającego prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego. Katalog czynności wykonywanych przez kierownika USC w tej procedurze obejmuje:

- przyjęcie zaświadczeń stanowiących podstawę sporządzenia aktu małżeństwa, o których mowa w art. 87 ust. 3 p.a.s.c. (art. 86 ust. 3 p.a.s.c. w zw. z art. 81 ust. 1 i 3 p.a.s.c.),
- weryfikację danych ujętych w treści tych zaświadczeń, w tym właściwości miejscowej kierownika USC (art. 13 ust. 1 p.a.s.c.),
- weryfikację terminu przekazania wskazanych zaświadczeń do USC przez podmiot wyznaniowy (duchownego) (art. 87 ust. 5 p.a.s.c. w zw. z art. 8 § 3 k.r.o.),

13 Zob. A. Szadok-Bratuń, *Procedura zawierania*, s. 389.

14 Z kolei nadzór nad działalnością wojewody w zakresie rejestracji stanu cywilnego sprawuje minister właściwy do spraw wewnętrznych. Kontrola ta jest wykonywana na zasadach określonych w ustawie z 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz.U. Nr 185, poz. 1092).

15 Zob. A. Tunia, *Duchowny jako podmiot administrujący*, s. 9-10.

16 Przy czym zadania te w praktyce wykonywane są przez pracowników urzędu stanu cywilnego. Kierownik USC oraz wójt (burmistrz, prezydent miasta) mogą bowiem upoważnić pracowników urzędu stanu cywilnego oraz innych pracowników urzędu do wykonywania określonych czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego. Do wydania takiego upoważnienia nie jest jednak

umocowany zastępca kierownika USC.

17 Por. A. Czajkowska, E. Pachniewska, *Prawo o aktach stanu cywilnego, Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz. Orzecznictwo. Wzory dokumentów i pism*, Wyd. Lexis Nexis, Warszawa 2005, s. 18-19.

18 Już bowiem w toku czynności przedwstępnych podejmowane muszą być przez kierownika USC działania, które następnie stanowią podstawę do dokonania czynności rejestracyjnych mających na celu sporządzenie aktu małżeństwa zawartego w trybie art. 1 § 2 k.r.o. Chodzi o wydanie nupturientom zaświadczenia, o którym mowa w art. 4¹ § 1 k.r.o., które w dalszej kolejności będzie stanowiło podstawę dokonania rejestracji małżeństwa w rejestrze stanu cywilnego.

- prowadzenie postępowania wyjaśniającego lub dowodowego w celu weryfikacji realizacji przesłanek zawarcia i rejestracji małżeństwa w trybie art. 1 § 2 k.r.o. (art. 22 p.a.s.c.),
- sprawdzenie, czy określone małżeństwo nie zostało zarejestrowane w formie aktu stanu cywilnego w rejestrze stanu cywilnego (art. 21 ust. 1 p.a.s.c.),
- sporządzenie aktu małżeństwa w rejestrze stanu cywilnego lub odmowa jego sporządzenia (art. 87 ust. 5 p.a.s.c., art. 89 ust. 1 pkt 4 p.a.s.c.),
- wystąpienie o przesłanie zapewnienia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa oraz zezwolenia na zawarcie małżeństwa (o ile przepisy takiego wymagają) do kierownika USC, który przyjął takie zapewnienia (art. 82 ust. 1 p.a.s.c.),
- weryfikację otrzymania zapewnienia (oraz zezwolenia) od kierownika USC, który przyjął wspomniane zapewnienia (art. 82 ust. 2 p.a.s.c.).

Zakres obowiązków kierownika USC różnicuje się jednak w zależności od formy, w jakiej zawierane jest małżeństwo w trybie określonym w art. 1 § 2, tj. w sytuacji zwyczajnej normowanej przywołanym przepisem lub w sytuacji nadzwyczajnej, to jest w razie niebezpieczeństwa śmierci grożącego bezpośrednio życiu jednej ze stron, o której mowa w art. 9 § 2 k.r.o. W tej drugiej sytuacji czynności kierownika USC następują dopiero w fazie postępowania rejestrowego. Brak jest bowiem w tym wypadku tzw. czynności przedwstępnych. Kierownik USC nie wydaje stronom zaświadczeń o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa, zaś sporządzenie przez niego aktu małżeństwa cywilnego zawartego wobec duchownego w sytuacji nadzwyczajnej, wymaga często podjęcia postępowania wyjaśniającego mającego na celu weryfikację legalności podstawy sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w tym trybie.

3). Podstawa rejestracji małżeństwa zawieranego w trybie art. 1 § 2 k.r.o. przez kierownika USC w rejestrze stanu cywilnego

Sporządzenie przez kierownika USC aktu małżeństwa następuje na podstawie określonego dokumentu (dowodu) stanowiącego podstawę dokonania tej czynności, poświadczającego zaistnienie zdarzenia mającego podlegać wpisowi do rejestru stanu cywilnego. Zgodnie bowiem z art. 22 p.a.s.c. rejestracji stanu cywilnego dokonuje się na podstawie dowodów potwierdzających prawdziwość zgłoszonych danych.

W zwyczajnej sytuacji zawierania małżeństwa w trybie art. 1 § 2 k.r.o. dowodem tym – zgodnie z art. 8 § 2 k.r.o. – jest zaświadczenie sporządzone przez podmiot wyznaniowy (duchownego) stwierdzające, że oświadczenia, o których mowa w art. 1 § 2 k.r.o. (tj. oświadczenia woli jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu

składane przy zawieraniu małżeństwa podlegającego prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego) zostały złożone w jego obecności przy zawieraniu małżeństwa wyznaniowego¹⁹. Zaświadczenie to – w myśl art. 8 § 3 k.r.o. – wraz z zaświadczeniem, o którym mowa w art. 41 § 1 k.r.o. (tj. zaświadczeniem o braku między stronami okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa)²⁰ podmiot wyznaniowy (duchowny) ma przekazać do urzędu stanu cywilnego przed upływem 5 dni od dnia zawarcia małżeństwa.

W świetle przywołanych przepisów k.r.o. należy uznać, iż podstawą sporządzenia aktu małżeństwa jest zaświadczenie duchownego o złożeniu przez strony oświadczeń o zawarciu małżeństwa. Powyższe rozumienie pozostawało w zgodności z treścią nieobowiązującego już art. 61a ust. 1 ustawy – P.a.s.c. z 1986 r.²¹, który stanowił, że „podstawą sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego jest zaświadczenie sporządzone zgodnie z art. 8 § 2 tego kodeksu, przekazane do urzędu stanu cywilnego”²². Obecnie obowiązujący przepis art. 87 ust. 3 ustawy – P.a.s.c. z 2014 r. stanowi zaś wyraźnie, iż podstawą sporządzania aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 k.r.o. są dwa – fizycznie odrębne – dokumenty, tj.:

- zaświadczenie stwierdzające brak okoliczności wyłączających zawarcie przez strony małżeństwa, które sporządzane jest przez kierownika USC i wydawane nupturientom w toku czynności przedwstępnych, celem przedłożenia go

19 Terminologia stosowana na określenie tego dokumentu nie jest jednolita. Zaświadczenie to powszechnie nazywane jest też „zaświadczeniem o zawarciu małżeństwa”. Takie określenie jest używane w literaturze przedmiotu, jak też w *Instrukcji dla duszpasterzy dotyczącej małżeństwa konkordatowego* z dnia 22 października 1998 r. („Biuletyn Katolickiej Agencji Prasowej”, nr 46 z 17 listopada 1998, ss. 15-17). Dokument ten określany jest również jako „zaświadczenie stwierdzające złożenie oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński”. Takiego sformułowania używa p.a.s.c. w art. 91, oraz – wydane na podstawie delegacji zawartej w tym przepisie – obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 lutego 2015 r. w sprawie ogłoszenia wykażu stanowisk, których zajmowanie upoważnia do przyjmowania oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński oraz sporządzania zaświadczeń stanowiących podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (M.P. z 2015 r., poz. 230).

20 Zaświadczenie to potocznie określane jest jako „zaświadczenie o braku przeszkód do zawarcia małżeństwa”. Nomenklatura ta – podobnie jak w przypadku wyżej wspomnianego zaświadczenia – jest też powszechnie stosowana w literaturze przedmiotu.

21 Ustawa – z dnia 28 września 1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1264 ze zm.).

22 Zob. A. Tunia, *Podstawa sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w trybie art. 1 § 2 i 3 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, „Roczniki Wydziału Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL” 2006, t. II, z. 1. Prawo, s. 251-277.

w jednostce organizacyjnej kościoła lub innego związku wyznaniowego, w której zawierane jest małżeństwo wyznaniowe mające uzyskać skutki cywilnoprawne²³, oraz – zaświadczenie stwierdzające, że oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński zostały złożone w obecności uprawnionego podmiotu wyznaniowego (duchownego) przy zawieraniu małżeństwa podlegającego prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego²⁴.

Expressis verbis przepis art. 87 ust. 3 p.a.s.c. brzmi bowiem: „akt małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego sporządza się na podstawie zaświadczenia stwierdzającego brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa oraz zaświadczenia stwierdzającego, że oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński zostały złożone w obecności duchownego”.

Odnosząc się do treści art. 87 ust. 3 p.a.s.c. stwierdzić trzeba, iż koresponduje on z treścią art. 8 § 3 k.r.o., gdzie mowa jest o obowiązku przekazania przez duchownego do USC „zaświadczenia o zawarciu małżeństwa” oraz „zaświadczenia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa” – a więc dwóch różnych dokumentów, które sporządzane są na odrębnych formularzach urzędowych. Analizując zaś treść art. 8 § 2 k.r.o. nie można już jednak wywieść wniosku, iż podstawą sporządzenia aktu małżeństwa w USC są dwa zaświadczenia, bowiem przepis ten stanowi jedynie o „zaświadczeniu stwierdzającym złożenie oświadczeń o zawarciu małżeństwa” sporządzanym przez duchownego²⁵. Podobna konstatacja następuje w związku z analizą art. 10 ust. 1 konkordatu z 1993 r.²⁶, wprowadzającego do prawa polskiego nową formę zawarcia małżeństwa cywilnego (usankcjonowaną następnie w art. 1

§ 2 k.r.o.²⁷), gdzie mowa jest o wpisaniu małżeństwa w aktach stanu cywilnego na wniosek przekazany urzędowi stanu cywilnego w terminie 5 dni od zawarcia małżeństwa (art. 10 ust. 1 pkt 3 konkordatu). Wprawdzie użyty w tej umowie termin „wniosek” – na określenie dokumentu stanowiącego podstawę sporządzenia przez kierownika USC aktu małżeństwa – nie jest fortunny²⁸ (duchowny nie jest bowiem wnioskodawcą o rejestrację małżeństwa zawartego w trybie art. 1 § 2 k.r.o.²⁹), to jednak analiza celowościowa tego przepisu prowadzi do stwierdzenia, iż stanowi on dowód złożenia przez strony oświadczeń o zawarciu małżeństwa, które ma uzyskać skutki na forum prawa polskiego.

Ustawodawca wskazując w art. 87 ust. 3 p.a.s.c. jako podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 k.r.o. dwa wymienione zaświadczenia, określa jednocześnie niezbędną treść zaświadczenia stwierdzającego złożenie oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński, stanowiąc, iż powinno ono zawierać następujące dane:

- 1). nazwiska i imiona osób zawierających związek małżeński oraz świadków;
- 2). miejsce i datę zawarcia małżeństwa;
- 3). nazwisko, imię (imiona) oraz stanowisko duchownego, który przyjął oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński;
- 4). nazwę i adres jednostki organizacyjnej kościoła lub związku wyznaniowego sporządzającego zaświadczenie oraz nazwisko i imię (imiona) osoby sporządzającej zaświadczenie;
- 5). informację według prawa jakiego kościoła lub związku wyznaniowego małżeństwo zostało zawarte.

Wyliczone w art. 87 ust. 3 p.a.s.c. elementy treści „zaświadczenia o zawarciu małżeństwa” w istocie nie uwzględniają jednak wszystkich koniecznych składników tego dokumentu, bowiem zgodnie z art. 8 § 2 k.r.o. – polecającym duchownemu niezwłoczne jego sporządzenie – konieczne jest ujęcie w nim:

- informacji dotyczącej złożenia przez strony wobec duchownego oświadczenia woli jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu przy zawieraniu małżeństwa podlegającego prawu wewnętrznemu

23 Zaświadczenie to wydawane jest stronom w 2 egzemplarzach, z których jeden jest przeznaczony dla kościoła lub innego związku wyznaniowego, w którym będzie zawarte małżeństwo, drugi dla kierownika USC właściwego do sporządzenia aktu małżeństwa (art. 81 ust. 2 p.a.s.c.).

24 Zaświadczenie takie wydawane jest w 3 egzemplarzach i dołączane do zaświadczenia o braku między stronami okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa, o którym mowa w art. 4¹ § 1 k.r.o. Egzemplarze te przeznaczone są dla osób, które zawarły małżeństwo, dla kościoła albo innego związku wyznaniowego, w którym zawarto małżeństwo oraz dla kierownika USC właściwego do sporządzenia aktu małżeństwa (art. 81 ust. 3 p.a.s.c.).

25 Należy przy tym zauważyć, że k.r.o. nie operuje pojęciem „oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński”, lecz niezbyt jasnym sformułowaniem „oświadczenia woli jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu składane przy zawieraniu małżeństwa podlegającego prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego”.

26 Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską podpisany w dniu 28 lipca 1993 r. (Dz. U. Nr 51, poz. 318).

27 Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie ustaw – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo o aktach stanu cywilnego, ustawy o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 117, poz. 757).

28 Warto zaznaczyć, iż we włoskiej wersji językowej konkordatu użyto zaś określenia „notifica”, rozumianego jako „zawiadomienie”. Jest to zatem niedopatrzanie, bowiem obie wersje językowe konkordatu są autentyczne, zgodnie z art. 29 tej umowy.

29 Zob. A. Mezglewski, A. Tunia, *Wyznaniowa forma zawarcia małżeństwa cywilnego*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2007, s. 182.

kościół albo innego związku wyznaniowego, oraz
– podpisów małżonków, duchownego oraz dwóch pełnoletnich świadków obecnych przy złożeniu tych oświadczeń.

Uwypuklone w art. 8 § 2 k.r.o. składniki „zaświadczenia o zawarciu małżeństwa” ujęte zostały w urzędowym formularzu tego dokumentu, którego wzór został określony w załączniku nr 27 do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 stycznia 2015 r. w sprawie wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego³⁰. Zgodnie z tym wzorem podstawą sporządzenia aktu małżeństwa jest „zaświadczenie o złożeniu oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński”, które oprócz elementów wskazanych w przepisie art. 87 ust. 3 p.a.s.c. winno zawierać, wymienione w art. 8 § 2 k.r.o. dane, tj. własnoręczne podpisy osób zawierających małżeństwo, świadków oraz duchownego, przed którym zostało zawarte małżeństwo, a także – o czym nie wspomina p.a.s.c. ani k.r.o. – podpis duchownego upoważnionego do sporządzania takich zaświadczeń, ze wskazaniem jego stanowiska. Poza tym – zgodnie z ministerialnym wzorem zaświadczenia – konieczne jest wskazanie w nim właściwego miejscowo kierownika USC, który uprawniony jest do sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w trybie art. 1 § 2 k.r.o. Obowiązujący wzór zaświadczenia przewiduje ponadto miejsce na odcisk pieczęci kościoła lub innego związku wyznaniowego³¹ oraz rubrykę, w której należy wskazać pozycję z księgi małżeństw, pod którą zarejestrowano dane małżeństwo.

Brak w treści „zaświadczenia stwierdzającego złożenie oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński” wymienionych elementów, prowadzić może do różnych reakcji kierownika USC w zależności, o jakie uchybienia chodzi. Skutki tych uchybień – w zależności od ich charakteru i powagi – mogą stwarzać różne konsekwencje dla bytu prawnego zawieranego małżeństwa oraz wynikających z niego praw i obowiązków małżeńskich.

Podstawę sporządzenia aktu małżeństwa może stanowić też postanowienie sądu o sporządzeniu aktu małżeństwa zawartego w sposób określony art. 1 § 2 k.r.o. Zgodnie bowiem z art. 89 ust. 1 p.a.s.c. kierownik u.s.c., który odmawia sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w trybie określonym w art. 1 § 2 i 3 k.r.o. obowiązany jest powiadomić na

piśmie osobę, której odmowa dokonania tej czynności dotyczy. Osoba taka może zaś w terminie 14 dni od doręczenia jej zawiadomienia kierownika u.s.c. wystąpić do sądu rejonowego właściwego ze względu na siedzibę urzędu stanu cywilnego z wnioskiem o rozstrzygnięcie, czy okoliczności przedstawione przez kierownika u.s.c. uzasadniają odmowę sporządzenia przez niego aktu małżeństwa. W takim wypadku prawomocne postanowienie sądu stanowi podstawę sporządzenia przez kierownika USC aktu małżeństwa³². Podstawę tę może również stanowić egzemplarz zaświadczenia należącego do podmiotu wyznaniowego (duchownego) oraz potwierdzenie nadania zaświadczenia w sytuacji, gdy zaświadczenie nadane jako przesyłka polecona w polskiej placówce operatora publicznego wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe³³ nie dotarło do USC (art. 87 ust. 3).

Kwestia podstawy sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sytuacji nadzwyczajnej, o której mowa w art. 9 § 2 k.r.o. nie została uregulowana przez ustawodawcę polskiego. Nie odnosi się do niej także konkordat. Oceniając zatem istniejący stan rzeczy, wyjaśnić w pierwszej kolejności trzeba, iż – w myśl przepisów p.a.s.c. – osobom zamierzającym zawrzeć małżeństwo w trybie określonym w art. 1 § 2 k.r.o. – w zwyczajnej sytuacji – kierownik USC wydaje dwa dokumenty: „zaświadczenie o braku przeszkód do zawarcia małżeństwa” (2 egz.) oraz czysty formularz „zaświadczenia stwierdzającego złożenie oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński” (3 egz.) (art. 81 ust. 1 i 3 p.a.s.c.). Dokumenty te wydawane są po wcześniejszej weryfikacji tożsamości nupturientów, które obowiązane są osobiście stawić się przed kierownikiem USC, oraz po stwierdzeniu ich stanu wolego i otrzymaniu przez kierownika USC zapewnień stron o nieistnieniu między stronami okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa – składanych na piśmie pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń oraz oświadczeń o wyborze nazwisk dla przyszłych małżonków i ich dzieci (art. 76 ust. 1 p.a.s.c.). Zaświadczenia te nupturienti mają przekazać do jednostki organizacyjnej kościoła lub innego związku wyznaniowego, w której zawarte będzie małżeństwo. Bez tych dokumentów podmiot wyznaniowy (duchowny) nie może przyjąć oświadczeń stron, o których mowa w art. 1 § 2 k.r.o. (art. 8 § 1 k.r.o.).

W sytuacji nadzwyczajnej, czyli w wypadku, gdy jednej ze stron zagraża bezpośrednio niebezpieczeństwo śmierci, nupturienti zwolnieni zostali z obowiązku uzyskiwania od kierow-

30 Dz.U. z 2015 r., poz. 194 ze zm.

31 Wzór zaświadczenia został doprecyzowany, bowiem w pierwotnej jego wersji brak było miejsca na złożenie odcisku pieczęci jednostki organizacyjnej kościoła, w której zawarte zostało małżeństwo. Na mocy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 października 2015 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego (Dz.U. z 2015 r., poz. 1751) do wzoru zaświadczenia wprowadzono pole, w którym ma być składany odcisk pieczęci kościoła lub innego związku wyznaniowego.

32 Szerzej: A. Tunia, *Rejestracja małżeństwa cywilnego zawartego w formie wyznaniowej*, w: *Małżeństwo i rodzina w prawie kanonicznym, polskim i międzynarodowym*, red. T. Płoski, J. Krzywkowska, Wyd. UWM, Olsztyn 2008, s. 362-363.

33 Dz.U. z 2012 r., poz. 1529.

nika USC tychże zaświadczeń (art. 9 § 2 k.r.o.). Ustawodawca zezwolił bowiem w tym wypadku na złożenie przez strony oświadczeń, o których mowa w art. 1 § 2 k.r.o. bez przedkładania duchownemu standardowo żądanych dokumentów. Mają oni jedynie złożyć zapewnienie, że nie wiedzą o istnieniu między nimi okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa (art. 9 § 2 zd. 2 k.r.o.). W takiej sytuacji zachodzi jednak wątpliwość, jak udokumentować fakt złożenia przez strony owych zapewnień oraz oświadczeń o zawarciu małżeństwa, jak też, co ma stanowić podstawę sporządzenia przez kierownika USC aktu małżeństwa.

Jak wspomniano wyżej – zgodnie z p.a.s.c. – kierownik USC rejestruje małżeństwo w rejestrze stanu cywilnego na podstawie zgłoszenia zdarzenia stanowiącego podstawę dokonania wpisu. Zgłoszenia dokonuje się w oparciu o dowody potwierdzające prawdziwość danych podlegających wpisowi.

Podstawą dokonania wpisu w rejestrze stanu cywilnego małżeństwa zawartego w formie nadzwyczajnej może być też „zaświadczenie o zawarciu małżeństwa”, w którego blankiet „zaopatrzył się” duchowny. Wprawdzie brak jest podstaw prawnych regulujących możliwość uzyskania przez duchownego formularza takiego zaświadczenia od kierownika USC, jednakże duchowny może posiąść blankiet takiego dokumentu ze strony internetowej MSWiA, gdzie publikowane są m.in. wzory dokumentów (zaświadczeń) określanych przez tego ministra. Wypełniony i podpisany formularz takiego zaświadczenia, stanowić zatem może – w myśl art. 22 p.a.s.c. – dowód potwierdzenia zdarzenia podlegającego wpisowi do rejestru stanu cywilnego, tj. złożenia oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński. Jednocześnie jednak do takiego zaświadczenia powinien zostać dołączony protokół poświadczający złożenie przez nupturientów zapewnień o nieistnieniu między nimi okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa, oraz oświadczeń o wyborze nazwiska dla nich oraz ich dzieci. Wprawdzie art. 9 § 2 k.r.o. milczy na temat złożenia oświadczeń dotyczących nazwisk przyszłych małżonków i ich dzieci, to jednak oświadczenia takie powinny zostać złożone przez osoby zawierające małżeństwo w niebezpieczeństwie śmierci³⁴. W przypadku nadzwyczajnej formy zawarcia małżeństwa, tzw. czynności przedwstępne do zawarcia małżeństwa zredukowane zostały co prawda do niezbędnego minimum i temporalnie powiązane z momentem zawarcia małżeństwa z uwagi na wyjątkowe okoliczności jego zawarcia, to jednak owo minimum powinno uwzględniać złożenie oświadczeń o wyborze nazwisk dla przyszłych małżonków i ich dzieci. Wszak nazwisko stanowi podstawowy element

tożsamości osoby fizycznej i składnik jej stanu cywilnego rozumianego jako suma cech indywidualizujących osobę fizyczną (art. 2 ust. 1 p.a.s.c.)³⁵.

Za podstawę dokonania wpisu małżeństwa do rejestru stanu cywilnego zawartego w sytuacji nadzwyczajnej, o której mowa w art. 9 § 2 k.r.o. uznać również można sam protokół³⁶ sporządzony na potrzeby udokumentowania faktu złożenia przez strony oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński skutecznych na forum prawa polskiego, jak też zapewnień o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa oraz oświadczeń o wyborze nazwisk dla przyszłych małżonków i ich dzieci, który winien zostać podpisany przez duchownego oraz osoby zawierające małżeństwo, a także przez obecnych w czynności świadków.

4). Uchybienia skutkujące odmową sporządzenia przez kierownika USC aktu małżeństwa zawartego w trybie art. 1 § 2 k.r.o.

Sporządzenie aktu małżeństwa zawartego w trybie art. 1 § 2 k.r.o. stanowi – w myśl przepisów k.r.o. oraz konkordatu – element konstytuujący zawarcie tego związku na forum prawa polskiego³⁷. Przyjęcie powyższego rozwiązania skutkuje tym, że w przypadku niesporządzenia przez kierow-

35 Por. W. Maciejko, *Osobowe prawo administracyjne*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2008 s. 23.

36 Zob. J. Krajczyński, *Zawarcie małżeństwa*, s. 394.

37 W doktrynie istnieją wprawdzie wątpliwości, co do tego, czy sporządzenie aktu małżeństwa w istocie stanowi przesłankę konstytutywną zawarcia małżeństwa w trybie art. 1 § 2 k.r.o. (zob. np. R. Domański, *Konstytutywny czy deklaracyjny charakter sporządzenia aktu małżeństwa w przypadku małżeństwa konkordatowego*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 3, s. 86-99). Przeważa jednak pogląd, że sporządzenie tego aktu przez kierownika USC stanowi warunek *sine qua non* zaistnienia małżeństwa zawieranego na podstawie art. 1 § 2 k.r.o. (zob. np. J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Wyd. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2016, s. 197 i nast.; K. Gromek, *Prawo rodzinne dla sędziów i pełnomocników*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2018, s. 14; T. Smyczyński, *Konstytutywny charakter sporządzenia aktu małżeństwa konkordatowego*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 3, s. 100-103; A. Mezglewski, A. Tunia, *Wyznaniowa forma zawarcia małżeństwa cywilnego*, s. 115-119; W. Góralski, *Zawarcie małżeństwa konkordatowego w Polsce*, Wyd. ATK, Warszawa 1998, s. 59-62; A. Mączyński, *Wpływ konkordatu na polskie prawo małżeńskie*, w: *Studia z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Biruty Lewaszkiewicz-Petrykowskiej*, Wyd. UŁ, Łódź 1997, s. 124). O konstytutywnym charakterze sporządzenia aktu małżeństwa przeświadcza brzmienie art. 1 § 2 k.r.o. zd. 2-gie, gdzie stwierdza się, iż dopiero, gdy „kierownik urzędu stanu cywilnego sporządzi akt małżeństwa, małżeństwo uważa się za zawarte w chwili złożenia oświadczeń woli w obecności duchownego”. Zob. A. Tunia, *Sytuacje niweczące skuteczność oświadczeń woli o zawarciu małżeństwa w demokratycznym państwie prawnym*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2017, nr 40, s. 27-28; A. Tunia, *Recepcja prawa wewnętrznego związków wyznaniowych w prawie polskim*, Wyd. KUL, Lublin 2015, s. 195-202 i 221.

34 Podobnie: J. Krajczyński, *Zawarcie małżeństwa konkordatowego w niebezpieczeństwie śmierci*, w: *Funkcje publiczne związków wyznaniowych*, red. A. Mezglewski, Lublin 2007, s. 395.

nika USC tego dokumentu, wyrażone przez strony oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński (oświadczenia woli jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu złożone przy zawieraniu małżeństwa wyznaniowego) nie osiągają swych skutków, co oznacza, że strony nie mogą realizować praw i obowiązków wynikających z zawartego małżeństwa. Biorąc z kolei pod uwagę okoliczność, iż kierownik USC może sporządzić akt małżeństwa zawartego w trybie art. 1 § 2 k.r.o., jedynie na podstawie stosownego „dowodu” (dokumentu) jego zawarcia, ocenić należy czy w przypadku braków formalnych w takim dokumencie lub braku samego dokumentu, możliwe jest skuteczne zarejestrowanie przez kierownika USC małżeństwa cywilnego zawartego wobec duchownego, jak też, czy kierownik USC może „sanować” skutki uchybień wiążących się z niesporządzeniem lub nienależytym sporządzeniem i przekazaniem do USC tego dokumentu.

Udzielenie odpowiedzi na powyższe pytanie, wymaga wprzód przypomnienia, iż w procedurze rejestracji małżeństwa zawieranego w trybie art. 1 § 2 k.r.o., oprócz kierownika USC (lub jego zastępcy) jako organu kompetentnego do sporządzenia aktu małżeństwa, uczestniczy również podmiot wyznaniowy (duchowny/duchowni³⁸), na którego ustawodawca polski nałożył obowiązek sporządzenia i przekazania do USC zaświadczenia potwierdzającego złożenie przez strony oświadczeń woli o wstąpieniu w związek małżeński.

38 W procedurze zawierania małżeństwa w trybie art. 1 § 2 może uczestniczyć dwóch duchownych o różnych zakresach kompetencji (choć nie musi). Jeden z nich jest uprawniony do przyjęcia oświadczeń stron o wstąpieniu w związek małżeński, drugi zaś jest uprawniony do sporządzenia i przekazania do USC zaświadczenia stanowiącego podstawę wpisu małżeństwa do rejestru stanu cywilnego (art. 8 § 2 i 3 k.r.o.). W odniesieniu do pierwszego duchownego – podmiot ten określony został w dwojaki sposób: po pierwsze w ustawach indywidualnych związków wyznaniowych mających prawo do procedowania przy zawieraniu małżeństwa w trybie art. 1 § 2 k.r.o., a po drugie w części I. załącznika do obwieszczenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 lutego 2015 r. w sprawie ogłoszenia wykazu stanowisk, których zajmowanie upoważnia do przyjmowania oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński oraz sporządzania zaświadczeń stanowiących podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (M.P. z 2015 r., poz. 230). Z kolei krąg podmiotów wyznaniowych uprawnionych sporządzenia zaświadczenia o zawarciu małżeństwa określony został w cz. II załącznika do niniejszego obwieszczenia. Zob. A. Tunia, *Podmioty urzędowe procedujące przy zawieraniu małżeństw cywilnych w formie wyznaniowej w przypadku nupturientów pozbawionych wolności*, w: *Wolność sumienia i religii osób pozbawionych wolności. Aspekty prawne i praktyczne*, red. J. Nikołajew, K. Walczuk, Wyd. Unitas, Warszawa 2016, s. 285-298; Odmiennie: T.J. Zieliński, *Stosowanie wyznaniowej formy zawarcia małżeństwa cywilnego poza Kościołem katolickim*, „Państwo i Prawo” 2011, z. 2, s. 19-33.

Zaświadczenie to – jak wcześniej wyjaśniono – powinno zostać sporządzone zgodnie z wymogami określonymi w k.r.o. oraz p.a.s.c. oraz przekazane przez podmiot wyznaniowy (duchownego) do właściwego urzędu stanu cywilnego w terminie 5 dni od dnia zawarcia małżeństwa³⁹.

Niespełnienie lub nienależyte spełnienie tych obowiązków przez podmiot wyznaniowy (duchownego) może skutkować różnymi reakcjami kierownika USC.

Uchybienia duchownego popełnione w związku z realizacją ciążących na nim obowiązków przedrejestracyjnych mogą polegać na:

- 1). nieprawidłowym sporządzeniu „zaświadczenia stwierdzającego złożenie oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński”, oraz
- 2). nieprzekazaniu lub nieterminowym przekazaniu tego dokumentu do urzędu stanu cywilnego.

Nieprawidłowe sporządzenie zaświadczenia sprowadza się do określonych braków w jego treści, które mogą niweczyć skutek złożonych przez strony oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński. Braki te mogą polegać na:

- nieujęciu w treści „zaświadczenia o zawarciu małżeństwa” informacji o nazwie kościoła lub innego związku wyznaniowego, w którym strony złożyły oświadczenia woli jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu przy zawieraniu małżeństwa wyznaniowego;
- niezłożeniu na „zaświadczeniu o zawarciu małżeństwa” wymaganych podpisów, tj. podpisów małżonków (lub jednego z nich), podpisów świadków (lub jednego z nich), podpisu duchownego uprawnionego do przyjęcia oświadczeń woli o wstąpieniu w związek małżeński lub podpisu duchownego uprawnionego do sporządzenia tego dokumentu;
- niewskazaniu na „zaświadczeniu o zawarciu małżeństwa” kierownika USC właściwego do sporządzenia aktu małżeństwa;
- braku na „zaświadczeniu o zawarciu małżeństwa” odcisku pieczęci jednostki organizacyjnej kościoła lub innego związku wyznaniowego, w którym zawarto małżeństwo lub braku wskazania pozycji, pod którą zarejestrowano małżeństwo w księdze małżeństw.

W przypadku tych braków możliwe jest „sanowanie” ich negatywnych skutków przez kierownika USC, który – w zależności od rodzaju naruszenia – może zastosować określoną

39 Nadanie zaświadczenia jako przesyłki poleconej w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego wyznaczonego w rozumieniu prawa pocztowego jest równoznaczne z przekazaniem go do urzędu stanu cywilnego (art. 8 § 3 zd. 1 k.r.o.). W takim wypadku potwierdzeniem zachowania przez duchownego terminu przekazania zaświadczenia jest dowód nadania przesyłki poleconej (art. 87 ust. 4 p.a.s.c.).

procedurę ich uzupełnienia.

W odniesieniu do pierwszej z wymienionych sytuacji (brak na zaświadczeniu nazwy kościoła lub innego związku wyznaniowego) konieczne jest zweryfikowanie przez organ sporządzający akt małżeństwa, posiadania prawa do procedowania wyznaniowej formy małżeństwa cywilnego przez dany związek wyznaniowy, co w obecnej sytuacji, gdy istnieje jedynie jedenaście uprawnionych do tego wspólnot wyznaniowych⁴⁰,

40 Uprawnionymi do tego wspólnotami wyznaniowymi są te, które w umowie międzynarodowej lub w ustawie zagwarantowały sobie takie praw. Obecnie uprawnienie takie posiadają:

- Kościół katolicki – na mocy ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 1169 z późn. zm) oraz na mocy konkordatu podpisanego między Stolicą Apostolską i RP w dniu 28 lipca 1993 r. – zgodnie z art. 25 ust. 4 Konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.);
- Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny na mocy ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1726);
- Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP – na mocy ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 43);
- Kościół Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP – na mocy ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 73, poz. 324 z późn. zm.);
- Kościół Ewangelicko-Metodystyczny w RP – na mocy ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1712);
- Kościół Chrześcijan Baptystów w RP – na mocy ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 169);
- Kościół Adwentystów Dnia Siódmego w RP – na mocy ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1889);
- Kościół Polskokatolicki w RP – na mocy ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1599);
- Gminy wyznaniowe żydowskie w RP – na mocy ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1798);
- Kościół Starokatolicki Mariawitów w RP – na mocy ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 14);
- Kościół Zielonoświątkowy w RP – na mocy ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 13).

Poza tym istnieją propozycje poszerzenia prawa wspólnot wyznaniowych do procedowania wyznaniowej formy małżeństwa cywilnego na wspólnoty wyznaniowe nie mające sytuacji praw-

nie powinno nastęczać kierownikowi USC znacznych trudności. W związku z tym kierownik USC winien przeprowadzić postępowanie wyjaśniające (zgodnie z art. 22 p.a.s.c.), celem ustalenia charakteru tych uchybień i możliwości ewentualnego „sanowania” negatywnych skutków zaistniałych wadliwości. W przypadku ustalenia braku prawa danej wspólnoty wyznaniowej do procedowania wyznaniowej formy zawarcia małżeństwa, kierownik USC zobligowany jest odmówić sporządzenia aktu małżeństwa, bowiem brak ten stanowi naruszenie przepisów dotyczących stosowania wyznaniowej formy zawarcia małżeństwa cywilnego jedynie przez te związki wyznaniowe, które takie uprawnienie mają zagwarantowane w swoich ustawach indywidualnych lub umowie międzynarodowej (art. 25 ust. 4 i 5 Konstytucji). Uchybienie to, w przypadku nieuprawnionych związków wyznaniowych, jest nieusuwalne.

W odniesieniu do przypadków dotyczących braku wymaganego podpisu, możliwe jest zaś zastosowanie rozwiązania określonego w art. 64 § 2 k.p.a.⁴¹, zgodnie z którym należy wezwać wnoszącego podanie do usunięcia braków w terminie nie krótszym niż 7 dni, z pouczeniem, iż ich nieusunięcie spowoduje pozostawienie podania bez rozpoznania, a więc skutkować będzie niesporządzeniem aktu małżeństwa. Wprawdzie w tym wypadku „wnoszącym podanie” jest duchowny, lecz w razie braku podpisu innej osoby (małżonków, świadków), kierownik USC powinien wezwać tę osobę, której brak dotyczy. Kierownik USC powinien jednocześnie pouczyć o skutkach niezastosowania się do tego wezwania⁴².

Natomiast, uchybienie polegające na braku w treści „zaświadczenia o zawarciu małżeństwa” wskazania kierownika właściwego do sporządzenia aktu małżeństwa, jak też braku odcisku pieczęci jednostki organizacyjnej związku wyznaniowego, w którym zawarto małżeństwo, oraz braku wskazania pozycji, pod którą zarejestrowano małżeństwo w księdze małżeństw – nie ma wpływu na decyzję kierownika o sporządzeniu aktu małżeństwa. Nie są to bowiem elementy, bez uzupełnienia których nie można sporządzić aktu małżeństwa. Ich uchybienie nie tamuje czynności kierownika USC.

W sytuacji, gdy uchybienie obowiązku duchownego polega na nieprzekazaniu przez niego „zaświadczenia o zawarciu

nej uregulowanej w formie ustawy indywidualnej, lecz działającej na podstawie wpisu do rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych prowadzonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Zob. T.J. Zieliński, *Rozciągnięcie prawa procedowania wyznaniowej formy zawarcia małżeństwa cywilnego na wspólnoty religijne wpisane do rejestru (propozycja de lege ferenda)*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 2012, t. 4, s. 169-176.

41 Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1257) – dalej: k.p.a.

42 Zob. A. Tunia, *Sytuacje niweczne*, s. 31-33.

małżeństwie” do USC w ogóle lub przekazaniu go z naruszeniem ustawowego terminu, reakcją kierownika USC jest odmowa sporządzenia aktu małżeństwa (art. 87 ust. 5 p.a.s.c.). Odmawiając sporządzenia aktu małżeństwa kierownik USC jest jednocześnie zobligowany poinformować zainteresowane osoby o przyczynie tej odmowy, zgodnie z treścią art. 89 ust. 1 p.a.s.c., oraz do pouczenia ich o prawie wynikającym z art. 89 ust. 4 p.a.s.c. Okolicznością „sanującą” uchybienie terminu przekazania zaświadczenia do USC może być jedynie wystąpienie zjawiska posiadającego znamiona siły wyższej. W takim bowiem wypadku bieg terminu do przekazania zaświadczenia ulega zawieszeniu przez czas trwania danej przeszkody (art. 8 § 3 zd. 2 k.r.o.). Po jej ustaniu kierownik USC może sporządzić akt małżeństwa, o ile otrzyma zaświadczenie, którego termin przekazania – po ustaniu siły wyższej – nie upłynął⁴³. Do biegu terminu nie wlicza się dni uznanych za ustawowo wolne od pracy (art. 8 § 3 zd. 3 k.r.o.). Z powodu innych okoliczności uchybienia terminu kierownik USC nie może „sanować” skutków takich zachowań, bowiem brak jest w takim wypadku podstawy sporządzenia aktu małżeństwa. Skutki takiego uchybienia – jak wspomniano wyżej – mogą zostać zniwelowane na mocy postanowienia sądu o sporządzeniu aktu małżeństwa. W przypadku bowiem odmowy sporządzenia aktu małżeństwa – jak wyjaśniono wyżej – stronom przysługuje wniosek do sądu o sporządzenie tego dokumentu (art. 89 ust. 2 p.a.s.c.). Prawomocne rozstrzygnięcie sądu jest wiążące dla kierownika USC. Kierownik USC powinien sporządzić akt małżeństw w następnym dni roboczym po otrzymaniu zaświadczenia (art. 86 ust. 3 p.a.s.c.) lub uprawomocnieniu się postanowienia sądu o sporządzeniu tego aktu.

3. Wnioski

Analiza podniesionych w opinii kwestii prowadzi do kilku wniosków oraz sumarycznych konkluzji podejmowanych zagadnień.

- 1). Status prawny kierownika USC jest ściśle związany z podstawami ustrojowymi samorządu terytorialnego, a jego pozycja w strukturze samorządu terytorialnego uwarunkowana jest istniejącymi powiązaniem organizacyjno-terytorialnymi zachodzącymi między urzędem gminy

– zapewniającym obsługę organizacyjno-prawną, administracyjną i finansową wójta (burmistrza lub prezydenta miasta) – a urzędem stanu cywilnego wchodzącym w skład struktury organizacyjnej urzędu gminy (miasta), stanowiącym – zgodnie z wolą ustawodawcy reformującego w latach 90-tych ub. stulecia ustrój administracyjny Polski – integralną część administracji samorządowej⁴⁴. Gmina stała się okręgiem rejestracji stanu cywilnego, a stojący na jej czele kierownik USC odpowiedzialny został za realizację zadań dotyczących rejestracji stanu cywilnego oraz innych czynności dotyczących stanu cywilnego osób fizycznych, dlatego też dlatego ustawodawca wymaga od osób pełniących tę funkcję, posiadania szczególnych kwalifikacji oraz cech psychopersonalnych. Z uwagi na rodzaj i charakter wykonywanych czynności kierownik USC jest osobą zaufania publicznego, stąd spoczywa na nim szczególna odpowiedzialność za realizację powierzonych obowiązków oraz urzeczywistnianie społecznego poczucia zawodowego profesjonalizmu.

- 2). Zakres zadań realizowanych przez kierownika USC w związku z wpisem małżeństwa zawartego na podstawie art. 1 § 2 k.r.o. do rejestru stanu cywilnego jest złożony, bowiem ich realizacja na etapie postępowania rejestracyjnego uzależniona jest od spełnienia określonych zadań przez podmioty wyznaniowe partycypujące w procedurze zawierania małżeństwa w tym trybie. Ponadto krąg obowiązków kierownika USC różnicuje się w zależności od formy, w której zawierane jest małżeństwo mające uzyskać skutki w prawie polskim: zwykłej lub nadzwyczajnej, a więc w sytuacji niebezpieczeństwa grożącego bezpośrednio życiu jednej z osób pragnących zawrzeć małżeństwo. Nie ułatwia powyższego fakt, iż w przypadku małżeństw zawieranych w sytuacji nadzwyczajnej – choć ich odsetek jest niewielki – brak jest uregulowania podstawy sporządzenia aktu małżeństwa przez kierownika USC. Należy zatem zaproponować rozwiązanie w myśl, którego podstawę tę może stanowić albo wypełniony i podpisany przez uprawnionego duchownego formularz „zaświadczenia o zawarciu małżeństwa”, w który „zaopatrzył się” duchowny uczestniczący w procedurze zawierania małżeństwa w trybie art. 9 § 2 k.r.o., oraz dołączony do niego protokół obejmujący

⁴³ Bieg terminu, po ustaniu zjawiska o cechach siły wyższej, jest kontynuowany, co oznacza, że jeżeli zdarzenie posiadające znamiona siły wyższej wystąpiło w trzecim dniu biegu pięciodniowego terminu, to po ustaniu siły wyższej terminem niezwłocznym do przekazania zaświadczenia jest termin dwudniowy. Zob. A. Tunia, *Charakter prawny terminów stosowanych w procedurze zawierania małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2007, t. 10, s. 219.

⁴⁴ Reforma administracji publicznej przeprowadzona w 1990 r. zawołała nadaniem samodzielności i rozszerzeniem kompetencji samorządu terytorialnego oraz podziałem administracji publicznej na administrację rządową i samorządową. Zob. I. Basior, A. Czajkowska, D. Sorbian, *Prawo o aktach stanu cywilnego*, s. 33-34.

swą treścią potwierdzenie złożenia przez nupturientów wymaganych prawem zapewnień o braku okoliczności wykluczających zawarcie małżeństwa oraz – wymaganych w zwyczajnej sytuacji – oświadczeń o wyborze nazwisk, które będą nosili przyszli małżonkowie i ich dzieci, albo podstawę tę może stanowić sam protokół, który poza wymienionymi zapewnieniami i oświadczeniami, będzie też stwierdzał, że strony złożyły oświadczenia woli o wstąpieniu w związek małżeński. Protokół ten winien być podpisany przez małżonków, duchownego, który odbierał powyższe oświadczenia oraz obecnych w tych czynnościach świadków. Przyznanie racji proponowanemu sposobowi udokumentowania faktu zawarcia małżeństwa oraz spełnienia wymagań przedwstępnych do zawarcia małżeństwa uzasadnione jest poszanowaniem konstytucyjnej demokratycznego państwa prawnego oraz zachowaniem zasady równości wszystkich wobec prawa.

- 3). Z uwagi na uczestnictwo w procedurze rejestracji małżeństwa zawieranego na podstawie art. 1 § 2 k.r.o. podmiotów wyznaniowych (duchownych) realizujących powierzone im przez ustawodawcę polskiego zadania dotyczące sporządzenia i terminowego przekazania do USC zaświadczenia potwierdzającego złożenie przez strony oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński (wraz z zaświadczeniem o braku okoliczności wykluczających zawarcie małżeństwa) – stanowiącego podstawę sporządzania aktu małżeństwa – ich niewykonanie lub nienależyte wykonanie poszerza obszar zadań wykonywanych w tej procedurze przez kierownika USC. W przypadku uchybień w realizacji obowiązków duchownego dotyczących prawidłowego sporządzenia zaświadczenia (braki w treści zaświadczenia), kierownik USC może „sanaować” ich negatywne skutki przy zastosowaniu określonych rozwiązań regulowanych przepisami p.a.s.c. oraz k.p.a.

Natomiast nieprzekazanie lub spóźnione przekazanie do USC przez podmiot wyznaniowy (duchownego) „zaświadczenia o zawarciu małżeństwa” (wraz z „zaświadczeniem o braku okoliczności wykluczających zawarcie małżeństwa”) powoduje, iż kierownik USC nie może zarejestrować małżeństwa. W tym celu konieczne jest wdrożenie procedury sądowej – zgodnie z art. 89 ust. 2 p.a.s.c. – w której możliwe będzie wydanie postanowienia o sporządzeniu aktu małżeństwa, które z kolei będzie mogło stanowić podstawę do sporządzenia przez kierownika USC aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 k.r.o.

Sytuacje, w których kierownik USC odmawia sporządzenia aktu małżeństwa z powodu naruszenia ustawowego terminu przekazania do USC przez duchownego „zaświadczenia o za-

warciu małżeństwa” lub nieprzekazania go w ogóle, można jednak rozwiązać w inny sposób, zapewniający ochronę praw osób wynikających z zawartego małżeństwa. Trzeba bowiem uznać, że małżonkowie jako strony postępowania mającego na celu zawarcie małżeństwa w trybie art. 1 § 2 k.r.o. mogą na podstawie własnego egzemplarza „zaświadczenia o zawarciu małżeństwa” sporządzonego przez uprawnionego duchownego, wystąpić do właściwego kierownika USC o sporządzenia aktu małżeństwa, pod warunkiem, że są stanu wolnego i nie naruszają praw legalnie nabytych przez osoby trzecie. Małżonków nie wiąże bowiem pięciodniowy termin przekazania zaświadczenia do USC. Termin ten został ustanowiony jako nienaruszalny w stosunku do duchownych, bowiem ustawodawca nie miał innych prawnych możliwości zobligowania podmiotów wyznaniowych (duchownych) do terminowego przekazywania zaświadczenia będącego podstawą sporządzenia aktu małżeństwa, które nie może osiągnąć skutków cywilnych, dopóki akt ten nie zostanie sporządzony. Rozwiązanie to jest możliwe – zarówno *de lege lata* jak i *de lege ferenda* – o ile małżonkowie dysponują prawidłowo sporządzonym i podpisanym egzemplarzem „zaświadczenia o zawarciu małżeństwa”. W przeciwnym bowiem wypadku nie mogą wnioskować o cywilną rejestrację małżeństwa przez kierownika USC. W braku zaświadczenia będą więc zobligowani wystąpić do sądu z wnioskiem o sporządzenie aktu małżeństwa przez kierownika USC lub – co w praktyce ma miejsce częściej – zmuszeni będą do ponownego złożenia oświadczeń o zawarciu małżeństwa wobec kierownika USC⁴⁵.

Wykaz źródeł prawa:

- Konstytucja z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
 Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską podpisany w dniu 28 lipca 1993 r. (Dz. U. Nr 51, poz. 318).
 Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1257).
 Ustawa z dnia 25 lutego 1964 – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 682).
 Ustawa – z dnia 28 września 1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1264 ze zm.).
 Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 1169 z późn. zm.)

⁴⁵ Zob. B. Glinkowski, *Małżeństwo konkordatowe po dziesięciu latach. Ocena przepisów prawnych i współpracy duchownych z kierownikami USC*, w: *Prawo rodzinne w dobie przemian*, red. P. Kasprzyk, P. Wiśniewski, Wyd. TN KUL, Lublin 2009, s. 153-154.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 994).

Ustawa z 22 marca 1990 r. o terenowych organach administracji rządowej ogólnej wprowadzająca przekształcenia ustrojowe w Polsce (Dz.U. Nr 21, poz. 123).

Ustawa z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organami gminy a organami administracji rządowej i zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 34, poz. 198 ze zm.).

Ustawa z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1726).

Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 73, poz. 324 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 43).

Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1712).

Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 169);

Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1889).

Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1599).

Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1798).

Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 14).

Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 13).

Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie ustaw – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo o aktach stanu cywilnego, ustawy o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 117, poz. 757).

Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1260).

Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz.U. Nr 185, poz. 1092).

Ustawa z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe Dz.U. z 2012 r., poz. 1529.

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2224).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 stycznia 2015 r. w sprawie wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego (Dz.U. z 2015 r., poz. 194 ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 października 2015 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego (Dz.U. z 2015 r., poz. 1751)

Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 lutego 2015 r. w sprawie ogłoszenia wykazu stanowisk, których zajmowanie upoważnia do przyjmowania oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński oraz sporządzania zaświadczeń stanowiących podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (M.P. z 2015 r., poz. 230).

Wykaz literatury:

Basior I., Czajkowska A., Sorbian D., *Prawo o aktach stanu cywilnego z komentarzem. Przepisy wykonawcze i związkowe oraz wzory dokumentów*, red. A. Czajkowska, Wyd. Lex a Wolters Kluwer business, Warszawa 2015.

Czajkowska A., Pachniewska E., *Prawo o aktach stanu cywilnego, Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz. Orzecznictwo. Wzory dokumentów i pism*, Wyd. Lexis Nexis, Warszawa 2005.

Domański R., *Konstytutywny czy deklaracyjny charakter sporządzenia aktu małżeństwa w przypadku małżeństwa konkordatowego*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 3.

Glinkowski B., *Małżeństwo konkordatowe po dziesięciu latach. Ocena przepisów prawnych i współpracy duchownych z kierownikami USC*, w: *Prawo rodzinne w dobie przemian*, red. P. Kasprzyk, P. Wiśniewski, Wyd. TN KUL, Lublin 2009.

Góralski W., *Zawarcie małżeństwa konkordatowego w Polsce*, Wyd. ATK, Warszawa 1998.

Gromek K., *Prawo rodzinne dla sędziów i pełnomocników*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2018.

Gurdek M., *Okręg urzędu stanu cywilnego a okręg rejestracji stanu cywilnego w kontekście obowiązku zatrudnienia innej osoby na stanowisku kierownika USC*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2015, nr 15.

Ignatowicz J., Nazar M., *Prawo rodzinne*, Wyd. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2016.

Krajczyński J., *Zawarcie małżeństwa konkordatowego w niebezpieczeństwie śmierci*, w: *Funkcje publiczne związków wyznaniowych*, red. A. Mezglewski, Lublin 2007.

Maciejko W., *Osobowe prawo administracyjne*, Wyd. C.H. Beck,

Warszawa 2008.

Mączyński A., *Wpływ konkordatu na polskie prawo małżeńskie*, w: *Studia z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Biruty Lewaszkiewicz-Petrykowskiej*, Wyd. UŁ, Łódź 1997.

Mezglewski A., Tunia A., *Wyznaniowa forma zawarcia małżeństwa cywilnego*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2007.

Smyczyński T., *Konstytutywny charakter sporządzenia aktu małżeństwa konkordatowego*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 3.

Szadok-Bratuń A., *Procedura zawierania małżeństwa „konkordatowego” w kontekście polskiego prawa administracyjnego*, Seria e-monografie, Wyd. UWr, Wrocław 2013.

Tunia A., *Charakter prawny terminów stosowanych w procedurze zawierania małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2007, t. 10.

Tunia A., *Duchowny jako podmiot administrujący w sprawach z zakresu administracji stanu cywilnego*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2018, t. 21.

Tunia A., *Podmioty urzędowe procedujące przy zawieraniu małżeństw cywilnych w formie wyznaniowej w przypadku nupturientów pozbawionych wolności*, w: *Wolność sumienia i religii osób pozbawionych wolności. Aspekty prawne i praktyczne*, red. J. Nikołajew, K. Walczuk, Wyd. Unitas, Warszawa 2016.

Tunia A., *Recepcja prawa wewnętrznego związków wyznaniowych w prawie polskim*, Wyd. KUL, Lublin 2015.

Tunia A., *Rejestracja małżeństwa cywilnego zawartego w formie wyznaniowej*, w: *Małżeństwo i rodzina w prawie kanonicznym, polskim i międzynarodowym*, red. T. Płoski, J. Krzywkowska, Wyd. UWM, Olsztyn 2008.

Tunia A., *Sytuacje niweczące skuteczność oświadczeń woli o zawarciu małżeństwa w demokratycznym państwie prawnym*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2017, nr 40.

Zieliński T.J., *Rozciągnięcie prawa procedowania wyznaniowej formy zawarcia małżeństwa cywilnego na wspólnoty religijne wpisane do rejestru (propozycja de lege ferenda)*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 2012, t. 4.

Zieliński T.J., *Stosowanie wyznaniowej formy zawarcia małżeństwa cywilnego poza Kościołem katolickim*, „Państwo i Prawo” 2011, z. 2.

